

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการนำเสนอวิธีวิทยาการวิจัยในการศึกษาเรื่อง “การสร้างรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ และการวิจัยเชิงคุณภาพแนวชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งวิธีวิทยาเชิงคุณภาพที่นำมาใช้ในการแสวงหาความรู้ใหม่ (Originality) ตั้งอยู่บนฐานความจริงที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) เสมอ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยหลักที่ตั้งไว้ว่า เราจะทำอย่างไรให้การแสดงรำสวดนั้นยังคงดำรงอยู่อย่างยั่งยืนในสังคมไทย เพื่อเป็นช่องทางในการอบรมบ่มเพาะขัดเกลาจิตใจของประชาชน ไม่ให้ประเพณีชั่วแต่มุ่งกระทำแต่คุณงามความดี ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จากกระบวนการที่สามารถนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยหลักที่ตั้งไว้ดังกล่าว และสามารถศึกษาหาข้อค้นพบที่ตรงกับวัตถุประสงค์ว่าด้วยประวัติศาสตร์คุณค่าของการแสดงรำสวดในสังคมไทย รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการสร้าง ความยั่งยืน และแนวทางในการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในบทนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอวิธีวิทยาใน 3 ระดับ ได้แก่

- 3.1 แนวทางในการวิจัย (Methodological Approach)
- 3.2 วิธีการวิจัย (Research Methods)
- 3.3 เทคนิคการวิจัย (Research Technique)

3.1 แนวทางในการวิจัย

แนวทางการวิจัยในการวิจัยนี้ เป็นการใช้นวสหวิทยาการแบบ Interdisciplinary Research กล่าวคือเป็นการนำเอาศาสตร์ของสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีพื้นภูมิความรู้ ผสมผสานเข้ากับความเชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกันศึกษาเพื่อแสวงหาคำตอบในโจทย์ปัญหาวิจัยเดียวกัน ทั้งนี้มีการศึกษาเริ่มตั้งแต่การกำหนดโจทย์วิจัย การแสวงหาข้อมูลจนกระทั่งสามารถสรุปผลการศึกษาเขียนรายงานเพื่อตอบปัญหาการวิจัย โดยอาศัยกระบวนการหลอมรวมความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ขณะที่ทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยเป็นการบูรณาการเชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนความรู้ของการดำเนินการวิจัยไปพร้อม ๆ กันในทุกส่วนของการวิจัย ผลลัพธ์สุดท้ายของการวิจัยแนวสหวิทยาการแบบ Interdisciplinary Research นี้ ทำให้สามารถเกิดความรู้เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยในมุมมองใหม่ๆ อย่างครอบคลุมรอบด้านและสมเหตุสมผล หรืออาจเรียกว่าเป็นองค์รวมความรู้ของศาสตร์สาขาใหม่ ๆ สำหรับสาขาวิชาที่ผู้วิจัยนำมาใช้บูรณาการในการวิจัยนี้เป็นการบูรณาการระหว่างสาขาวิชาดนตรี สาขาวิชามนุษยวิทยา และสาขาวิชาประวัติศาสตร์

3.2 วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการผสมผสานร่วมกันระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ และการวิจัยเชิงคุณภาพแนวชาติพันธุ์วรรณา (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2554 : 51-53) การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ในที่นี้ หมายถึง การศึกษาพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของการแสดงรำสวดโดยถือว่าอดีตเป็นส่วนประกอบของปัจจุบัน เพื่อทำความเข้าใจอดีตของการแสดงรำสวด

ในสังคมที่เชื่อมโยงปัจจุบันและต่อเนื่องกันในอนาคต โดยการใช้คำถามวิจัยเป็นตัวช่วยนำ และอาศัยเครื่องมือ ได้แก่ ตัวนักวิจัยและการสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Observation) เป็นหลักสำคัญ มีการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการตีความหมายข้อมูลโดยเชื่อมโยงเหตุและผลเชิงประวัติศาสตร์งานวิจัยเชิงประวัติศาสตร์จึงเป็นงานที่ได้วิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ในอดีตอย่างลึกซึ้งกว้างขวางและเห็นภาพรวมที่ชัดเจน

การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้ในที่นี้ มีฐานคิดอยู่ในแนวการวิจัยเชิงการตีความเป็นหลัก โดยการอาศัยพยายามทำความเข้าใจอดีตของสังคมในภาพรวมโดยไม่ใช้ทฤษฎีเป็นตัวตั้ง แต่จะใช้คำถามหลักของการวิจัยเป็นกรอบในการชี้ทิศทางการเก็บรวมข้อมูล ดังนั้นจึงไม่มีการระบุสมมติฐานที่เขียนออกมาเป็นทางการ แต่มีสมมติฐานวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมการเก็บข้อมูลคล้ายคลึงกับการมีสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) สำหรับการเก็บข้อมูลที่เรียกว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์จะเลือกใช้การเลือกตัวอย่างในเชิงคุณภาพ (Purposeful Sampling) คือ การเลือกข้อมูลตามเนื้อหาของวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก นอกจากนี้ ในการตรวจสอบเอกสารทางประวัติศาสตร์ จะใช้การประเมินภายนอกและภายใน กล่าวคือ การประเมินภายนอกของเอกสารดังกล่าว เป็นการวิเคราะห์ว่าเอกสารเป็นของจริงหรือของปลอม ในขณะที่การประเมินภายในเป็นการดูว่าเนื้อหาที่บันทึกไว้ในเอกสารเป็นการบันทึกที่ตรงกับความจริงหรือไม่ ขณะที่เครื่องมือในการวิจัยทางประวัติศาสตร์อาจเรียกได้ว่าเป็นการสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้าง ได้แก่ การอ่านเอกสารโดยสังเกตการณ์อย่างเป็นระบบจริงจึงโดยมีคำถามวิจัยหลักเป็นเกณฑ์ในการอ่าน นอกจากเอกสารแล้วยังมีการเสริมด้วยการสัมภาษณ์ที่เรียกว่า ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) หมายถึง การศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของการแสดงรำสวดจากความทรงจำของผู้ให้ข้อมูลที่มีผู้อาวุโสสุดท้ายแล้วจึงนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความหมายข้อมูลบนฐานของการวิเคราะห์เหตุและผลในเชิงประวัติศาสตร์ ที่ว่าเหตุการณ์ในอดีตที่เคยเป็นมามีผลต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันที่เป็นอยู่ซึ่งจะมีผลต่ออนาคต (ชียยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2554 : 52)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ และการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาที่นำมาใช้ในการศึกษาเรื่อง การสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการพรรณนา เพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจทางสังคมแก่สาธารณชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะมีการเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ที่เป็นมาในอดีตมาสู่เหตุการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอันจะนำไปสู่สถานการณ์ที่จะเป็นไปในอนาคตในการนำความรู้ไปใช้เพื่อเสนอทางออกให้กับสังคม

3.3 เทคนิคการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การสร้างรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษา (Case study Methodology) โดยการเลือกกรณีศึกษาจากตัวอย่างในเชิงคุณภาพที่มีความแตกต่างของคณะรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ดังนี้

วิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษา

ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้วิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษาจาก 3 คณะรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสะท้อนคำถามวิจัยดังกล่าว และให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นในลักษณะของการศึกษา

กรณีเล็ก ๆ (Micro Level) ที่สามารถเป็นตัวแทนในการอธิบายเข้ากับกรณีใหญ่ ๆ (Macro Level) เนื่องจากการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case-study Methodology) เป็นการศึกษาที่มุ่งเจาะลึกสาระในรายละเอียดตลอดช่วงเวลาของกรณีใดกรณีหนึ่งเกี่ยวกับปัจเจกชนหนึ่งคน กลุ่มหนึ่งกลุ่ม องค์การหนึ่งองค์การ ขบวนการทางสังคมหนึ่งขบวนการ เหตุการณ์หรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง วิธีวิทยาการวิจัยกรณีศึกษามีประโยชน์เนื่องจากการศึกษา ที่ช่วยเชื่อมโยงข้อมูลในระดับจุลภาค ไปสู่ระดับมหภาค โดยอาศัยตรรกะในเชิงอุปนัย (Inductive Logic) คือการสรุปจากรูปธรรม ที่เป็นลักษณะเฉพาะไปสู่ข้อสรุปนามธรรมทั่วไป (อุทุมพร จามรรมาร, 2540 : 249-257)

การเลือกกรณีศึกษาในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการเลือกตัวอย่างในเชิงคุณภาพ (Qualitative Sampling) มาเป็นหลัก การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพในตรรกะของการกำหนด กรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive or Purposeful Sampling) กล่าวคือ เป็นการเลือก กรณีศึกษาที่ให้ข้อมูลมากพอสำหรับการศึกษาในเชิงลึก (Information-rich Case for Study in Depth) ซึ่งหมายความว่า เป็นกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยสามารถศึกษาองค์ความรู้ในประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อวัตถุประสงค์การวิจัย การเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพแตกต่างจากตรรกะในการกำหนด ตัวอย่างเชิงปริมาณ (Quantitative Sampling) ที่มุ่งเลือกตัวอย่างให้มีความเป็นตัวแทนของประชากร (Representative of the Population) โดย ใช้ การสุ่ม ตัวอย่าง (Random of Probability Sampling) เพื่ออนุมานจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ไปสู่ประชากรที่กว้างขึ้น (Patton, 1990 : 169 ; Teddlie and Tashakkori, 2009 : 179)

ในการวิจัยเชิงคุณภาพที่เรียกว่า ทฤษฎีจากฐานราก (Grounded Theory) ทฤษฎีจาก ฐานรากเป็นการพัฒนาทฤษฎีจากข้อมูลพรรณนาแบบเรื่องเล่า (Narrative Data) ที่ผ่านกระบวนการ เก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและนำมาวิเคราะห์ในเชิงอุปนัย (Inductive Analysis) อันจะนำไปสู่ การแสวงหาแบบแผนร่วมกัน การพัฒนาทฤษฎีจากฐานรากดังกล่าวตั้งอยู่หลักความสามารถ ในการโยกย้ายข้อสรุปเชิงทฤษฎี (Transferability) ซึ่งหมายถึงการนำข้อสรุปเชิงทฤษฎีแบบฐานราก จากผลการวิจัยเชิงอนุมานไปอนุมานจากบริบทพื้นที่วิจัยที่ทำอยู่ไปสู่บริบทพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกัน (Teddlie and Tashakkori, 2009 : 25-26, 335)

ในการวิจัยเรื่อง การสร้างรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียง เป็นการศึกษาวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพแนวกรณีศึกษา (Case Study Methodology) โดยที่ผู้วิจัย เลือกใช้ กรณีศึกษาจากคณะรำสวด 3 คณะที่มีความแตกต่างกัน โดยการพิจารณาโดยใช้การเลือก ตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด (Criteria Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ การเลือกกรณีตัวอย่างพื้นที่ของจังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยองและจังหวัดตราดในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัย พิจารณาโดยใช้การเลือกตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนด (Criteria Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่าง ตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ คือ หลักเกณฑ์ของจังหวัดที่อยู่ตามแนวชายแดนภาคตะวันออกเฉียง ที่มี คณะรำสวด และการแสดงรำสวดอยู่ในปัจจุบันได้แก่ กรณีศึกษาที่หนึ่ง คณะรำสวด “วิชัยราชันย์” เป็นคณะรำสวดที่มีถิ่นฐานการแสดงอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ที่ถือได้ว่าเป็นคณะรำสวดที่สำคัญ ซึ่งมีชื่อเสียง และได้รับความนิยมมากที่สุด ในปัจจุบัน เนื่องจากหัวหน้าคณะที่มีชื่อ นายวิชัย เวชโอสถ เป็นลูกหลานชาวจันทบุรี ที่มีบุคลิกภาพพูดจาอ่อนหวาน นอบน้อมต่อผู้ใหญ่ทั้งต่อหน้าและลับหลัง นอกจากนี้แล้วเมื่อพิจารณาถึงมิติทางบทบาทการแสดงยังได้มีการพัฒนาบทร้อง ประยุกต์ท่วงทำรำ

ที่มีความไพเราะอ่อนช้อยเข้ากับยุคสมัยที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงไป และมีความพร้อมในการแสดงมากที่สุดเนื่องจากมีทีมงานนักแสดงและอุปกรณ์การแสดงที่ครบครัน ทัศนศึกษาที่สอง คณะรำสวด “อรชุน สุนทรภู่” เป็นคณะรำสวดที่มีถิ่นฐานการแสดงอยู่ในพื้นที่จังหวัดระยอง ถือได้ว่าเป็นคณะรำสวดเก่าแก่อีกคณะหนึ่งของภาคตะวันออก แต่ปัจจุบันเนื่องจากนักแสดงบางคนมีอายุมาก เป็นอุปสรรคต่อการแสดงและตัดสินใจเลิกแสดงรำสวดไป รวมถึงนักแสดงบางรายที่ตัดสินใจไปทำงานใหม่ทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว เนื่องจากภาระหลัง ๆ ความนิยมรับชมการแสดงรำสวดมีปริมาณลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับการแสดงแขนงอื่น ๆ เช่น ดนตรี ลิเก จำอวด หน้าม่าน หมอลำ เป็นต้น กระนั้นก็ตามแม้ว่าจะมีปัญหาอุปสรรคมากมายแต่ด้วยความรักในอาชีพแสดงรำสวดของหัวหน้าคณะรำสวด “อรชุน สุนทรภู่” ก็ยังคงรับงานแสดงรำสวดอยู่อย่างต่อเนื่องแต่ต้องอาศัยนักแสดงในสังกัดทีมงานของ “วิชัยราชันย์” มาร่วมทำการแสดงในลักษณะของการเป็นเครือข่ายกัน และทัศนศึกษาที่สาม คณะรำสวด “ป่าอืด เขาสมิง” และคณะรำสวด “ลุงเยี่ยม คลองใหญ่” เป็นลักษณะของคณะรำสวดที่มีลักษณะของเครือข่ายพันธมิตรกัน ที่มีถิ่นฐานการแสดงส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดตราด ถือได้ว่าเป็นคณะรำสวดที่มีการรวมตัวกันของนักแสดงเก่าแก่ของจังหวัดตราด ประเด็นสำคัญและที่น่าสนใจก็คือกลุ่มนักแสดงคณะรำสวดของจังหวัดตราดทั้งสองคณะนี้จะมีการแสดงร่วมกัน ขึ้นอยู่ที่ว่าใครเป็นคอนรับงานแสดง เช่น ถ้าหากป่าอืดเขาสมิงรับงานแสดง ลุงเยี่ยมคลองใหญ่ก็จะพาทีมงานไปช่วย ขณะเดียวกันถ้าหากฝากฝั่งลุงเยี่ยมคลองใหญ่มีเจ้าภาพจัดหาป่าอืดเขาสมิงก็จะนำทีมงานในสังกัดร่วมสมทบการแสดงด้วยเช่นกันเสมอมา

การที่ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษาในภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยองและจังหวัดตราดนั้น เพราะเนื่องจากกรณีศึกษาทั้งสามเป็นกรณีศึกษาที่สามารถช่วยในการตอบคำถามวิจัยหลักและวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุผลที่ว่าทั้งสามจังหวัดดังกล่าวยังคงมีคณะรำสวดมีการแสดงรำสวดในโอกาสต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์กับชุมชนที่สำคัญมาตั้งแต่ครั้งอดีตกาลถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามวิธีวิทยาการวิจัยแนวกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยเรื่องการสร้างรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้มีความคาดหวังในการใช้กรณีศึกษาจังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราดในฐานะที่เป็นพื้นที่เฉพาะ แต่ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะใช้กรณีศึกษาจังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราดเพื่อสะท้อนคำถามวิจัยหลัก และการแสวงหาความจริงเพื่อนำไปสู่คำตอบตามวัตถุประสงค์ ให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น ในลักษณะของการศึกษาระณีเล็ก ๆ (Micro Level) ที่สามารถเป็นตัวแทนในการอธิบายเข้ากับกรณีใหญ่ ๆ (Macro Level) ได้ การใช้วิธีวิทยาแนวกรณีศึกษานี้จะช่วยทำให้ผู้วิจัยสามารถเจาะลึกถึงข้อมูลตลอดจนสามารถสืบค้นและรวบรวมรายละเอียด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวิจัยเรื่องการสร้างรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออก ได้ดีกว่าวิธีวิทยากรณีอื่น ๆ

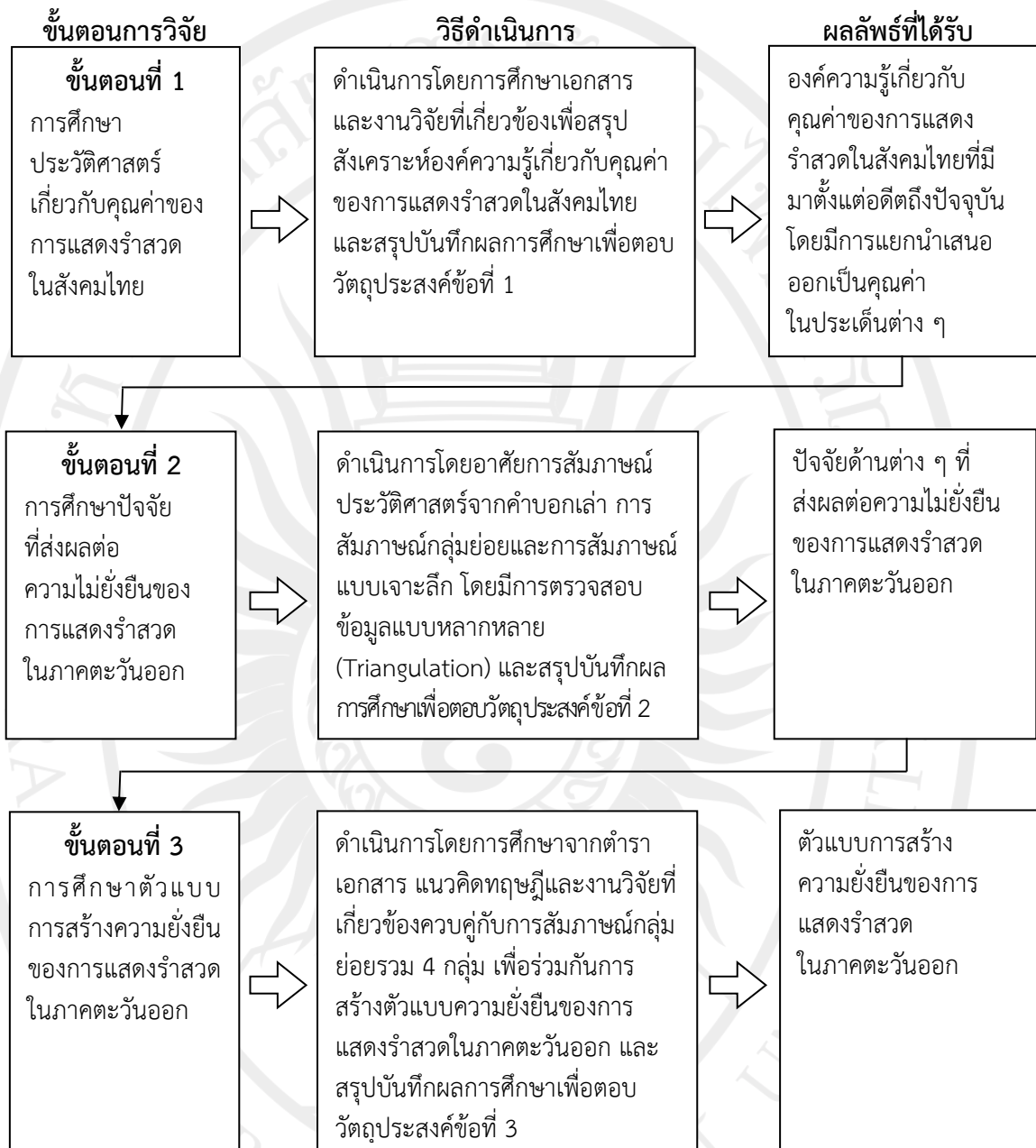
อย่างไรก็ดีการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคุณค่าของบทเพลงรำสวดในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความไม่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออก และ 3) เพื่อนำเสนอตัวแบบการสร้างที่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออก ในกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยหลักได้อย่างสมเหตุสมผล และตั้งอยู่บนฐานความจริงที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence) โดยมีเทคนิคในการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคุณค่าของการแสดงรำสวดในสังคมไทย เป็นวิธีการศึกษาเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่ผู้วิจัยจะอาศัยการศึกษาเอกสารเป็นหลัก จากนั้นแล้วจะนำไปสู่การบันทึกสรุปผลการศึกษาเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคุณค่าของการแสดงรำสวดในสังคมไทยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นวิธีการศึกษาเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยการอาศัยการสัมภาษณ์ แนวประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) จากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบหลากหลาย (Triangulation) จากนั้นแล้วนำไปสู่การบันทึกสรุปผลการศึกษาเป็นปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความไม่ยั่งยืนของบทเพลงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาตัวแบบการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นวิธีการศึกษาเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยการอาศัยการสัมภาษณ์ แนวประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) จากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบหลากหลาย (Triangulation) จากนั้นแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การบันทึกสรุปผลการนำเสนอตัวแบบในการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เทคนิคในการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อดังกล่าวได้อย่างสมเหตุสมผล สามารถเขียนเป็นภาพที่ 3.1 ดังนี้

ภาพที่ 3.1 เทคนิคในการดำเนินการวิจัย

เทคนิคการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคุณค่าของการแสดงรำสวดในสังคมไทย

เทคนิคการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 นี้ เป็นวิธีการศึกษาเพื่อมุ่งไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาสังเคราะห์เพื่อให้ได้องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคุณค่าของการแสดงรำสวดดำเนินการ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปสังเคราะห์องค์ความรู้

เกี่ยวกับคุณค่าของการแสดงรำสวดในสังคมไทย และสรุปบันทึกผลการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งชั้นต้น และชั้นรองที่สามารถสืบค้นได้ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรีเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียด 3 วิธีการ ดังนี้

วิธีการที่ 1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารชั้นต้นและชั้นรองที่สามารถสืบค้นได้ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน
2. นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ได้องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคุณค่าของการแสดงรำสวดในสังคมไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เป็นข้อสรุปรวบยอด สำหรับเอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เอกสารชั้นต้น (Primary Data) หมายถึง ข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์จัดเป็นประเภทข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น หนังสือตำราประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพัฒนาการของการแสดงรำสวด เอกสารทางราชการ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังอาศัยข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการลงศึกษาภาคสนาม (Fieldwork) ได้แก่ การแสดงรำสวดที่ได้จากการแสดงจริงในยุคปัจจุบัน การสัมภาษณ์ การลงพื้นที่ภาคสนาม เป็นต้นเพื่อใช้ในการศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของการแสดงรำสวดที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) หมายถึง เอกสารที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านการแสดงรำสวดที่มีผู้ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้ก่อนแล้ว ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ คือ เอกสารทางวิชาการ หนังสือวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงรูปถ่ายการแสดง สิ่งบันทึกบันทึกเสียงและภาพการแสดง โดยข้อมูลนั้นจะกล่าวถึงประวัติศาสตร์และพัฒนาการความเป็นมาของการแสดงรำสวดในยุคปัจจุบัน โดยข้อมูลนั้นจะสะท้อนภาพวิถีชีวิตบทบาทหน้าที่ของการแสดงรำสวดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผู้วิจัยจะใช้เอกสารดังกล่าวเป็นข้อมูลความรู้พื้นฐานในการศึกษาวิจัย และใช้เป็นแนวทางในการค้นคว้าก่อนที่จะออกศึกษาภาคสนาม (Fieldwork) ต่อไป

วิธีการที่ 2 วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสาร

การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารซึ่งเป็นสิ่งที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งที่เป็นเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง เพื่อพิจารณาว่าเป็นเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ น่าเชื่อถือเพียงไรนั้น ผู้วิจัยใช้เทคนิคในการตรวจสอบอยู่ 4 วิธีการ ได้แก่

1. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งเอกสารโดยพิจารณาว่าเอกสารนั้นได้ มาจากแหล่งใด โดยส่วนใหญ่แหล่งเอกสารที่น่าเชื่อถือนั้นจะเป็นแหล่งเอกสารของสถาบัน เช่น ห้องสมุด เนื่องจากเอกสารที่อยู่ในห้องสมุดได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองเนื้อหาจากบรรณารักษ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนแหล่งเอกสารจากอินเทอร์เน็ตจะมีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าหรือไม่มีความน่าเชื่อถือเลย คือ การรับรู้

เอกสารจากอินเทอร์เน็ตนั้นต้องใช้วิจารณญาณในการกลั่นกรองเนื้อหาเองว่าเนื้อหาจากเว็บไซต์ใดที่น่าเชื่อถือ

2. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ ทรัพยากรทางสารสนเทศ โดย พิจารณาว่าทรัพยากรทางสารสนเทศหรือสารสนเทศนั้น ๆ เป็นรูปแบบใด สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อไมติพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หากเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสิ่งพิมพ์ประเภทใด หนังสือทั่วไป หนังสืออ้างอิง วารสาร นิตยสาร เป็นต้น

3. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ ผู้เขียน ผู้จัดทำ สำนักพิมพ์ โดยพิจารณาว่าผู้เขียนมีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ตรงหรือสอดคล้องกับเรื่องที่เขียนหรือไม่ รวมทั้งความน่าเชื่อถือผู้จัดทำ สำนักพิมพ์ที่มีประสบการณ์ในเนื้อหาเฉพาะด้าน มักจะมีความน่าเชื่อถือในแวดวงวิชาการนั้น ๆ หน่วยงานผู้รับผิดชอบเป็นภาครัฐบาล องค์กร สมาคม มักจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่าหน่วยงานภาคเอกชนหรือบุคคล ตัวอย่างเช่น กรณีที่เป็นบทความวิชาการ ให้พิจารณาว่าตีพิมพ์ในวารสารที่มีชื่อวารสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชานั้น ๆ มีชื่อเสียงในทางวิชาการเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายหรือไม่ ผู้เขียน /ผู้จัดทำ/สำนักพิมพ์มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ และต้องมีความต่อเนื่องในการเผยแพร่

4. ตรวจสอบความทันสมัยของเอกสาร โดยหากเป็นสื่อสิ่งพิมพ์พิจารณาความทันสมัยจากวัน /เดือน/ปีที่พิมพ์หากเป็นเอกสารทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พิจารณาจากวัน เดือน ปีที่เผยแพร่ เป็นต้น

วิธีการที่ 3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารในงานวิจัยนี้ โดยการตีความหมายสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) จากเอกสารดังกล่าวเทียบเคียงประกอบกับเอกสารอื่น ๆ โดยอาจมีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาสาระของเอกสารนั้น ๆ ทั้งนี้อาจไม่ให้ความสนใจเพียงแต่ข้อความที่ปรากฏในเอกสาร หากแต่มีความพยายามค้นคว้าและตีความหมายที่แฝงอยู่ในข้อความเหล่านั้นอีกด้วย ด้วยการอาศัยข้อมูลที่สามารถเก็บรวบรวมได้ด้วยวิธีการอื่น ๆ หรือข้อมูลภูมิหลัง สภาพแวดล้อมอื่น ๆ มาประกอบการพิจารณาวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลในเอกสารร่วมด้วยเสมอ

เทคนิคการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียง

เทคนิคการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 เป็นวิธีการศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยการอาศัยการสัมภาษณ์แนวประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบหลากหลาย (Triangulation) แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การบันทึกสรุปผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียง โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2563 จนถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งมีรายละเอียด 3 วิธีการ ดังนี้

วิธีที่ 1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้เพื่อการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่ยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงนั้น เป็นการสัมภาษณ์จากผู้รู้และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหลัก ส่วนวิธีการสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยนี้ มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured

or Guided Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ รวม 4 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) เป็นการสัมภาษณ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้อาวุโสชุมชนที่รู้เรื่องเกี่ยวกับปัจจัยนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาการแสดงรำสวด นักประวัติศาสตร์ชุมชน และปราชญ์ชุมชน เป็นต้น สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าที่สำคัญ ได้แก่ 1) วิชัย เวชโอสถ หัวหน้าคณะรำสวด “วิชัยราชันย์” ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 2) ทรงศักดิ์ บรรจงกิจ หัวหน้าคณะรำสวด “อรชุนสุนทรภู่” ในเขตพื้นที่จังหวัดระยอง 3) สัจจว อาชีวะ หัวหน้าคณะรำสวด “ป่าอืดเขาสมิ้ง” ในเขตพื้นที่จังหวัดระยอง และ 4) สาเก หัวหน้าคณะรำสวด “ลุงเยี่ยมคลองใหญ่” ในเขตพื้นที่จังหวัดตราด

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) โดยอาศัยการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informants) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงอันเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เกี่ยวเนื่องกับการแสดงรำสวดทั้งสิ้น ในการให้ข้อมูล เช่น หัวหน้าคณะรำสวด นักแสดงรำสวด นักปกครองท้องถิ่น-ท้องถิ่น และผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นต้น จากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

3. การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นรูปแบบที่ใช้แนวการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อให้เกิดการยืนยันข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องซึ่งกันและกัน หลักสำคัญต้องการให้เกิดการยืนยันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย การสัมภาษณ์กลุ่มย่อยที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยนี้ก็คือ การเลือกสถานะของผู้ให้ข้อมูลจะต้องอยู่ในระดับเดียวกัน อีกทั้งในการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกำหนดขนาดของกลุ่มที่ใช้ประมาณ 3-5 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่จะกำหนดในการสัมภาษณ์กลุ่มในครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มหัวหน้าคณะรำสวด กลุ่มนักแสดงรำสวด กลุ่มนักประวัติศาสตร์ชุมชน และกลุ่มตัวแทนชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

4. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยจะเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอกกระทำตนเป็นบุคคลภายนอกโดยไม่เข้าไปร่วมทำกิจกรรมหรือใช้ชีวิตกับกลุ่มที่ศึกษา เช่น ประธานการประชุมผู้ตัดสินใจหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหน้าที่ในการตัดสินใจชี้ขาดเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ เป็นต้น แต่ผู้วิจัยจะหมั่นคอยสังเกตการณ์โดยตรงจากคน หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ และบันทึกคำพูดหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรือกิจกรรมนั้น ๆ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยนำมาใช้ครั้งนี้สามารถเก็บข้อมูลในระยะเวลาที่สั้นกว่า และเปลืองทุนทรัพย์น้อยกว่าการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยนำมาใช้กับงานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสังเกตพฤติกรรม

และเหตุการณ์ที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อหาความสัมพันธ์และความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่อยู่เบื้องหน้าและเบื้องหลัง ซึ่งผู้วิจัยจะเลือกใช้การสังเกตการณ์ที่ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละบริบทของสถานที่และเวลาเท่านั้น กล่าวโดยสรุปแล้วการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์จากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในฐานะของผู้สังเกตการณ์แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์จริง โดยที่ผู้วิจัยใช้แนวทางการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมระหว่างการสัมภาษณ์ และตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยลงเก็บข้อมูลอยู่ในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ในการลงสู่พื้นที่วิจัยทุกครั้งผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยการสังเกตการณ์ภาคสนามอีกหลายอย่างตามความสะดวกและเหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพดี เช่น อุปกรณ์บันทึกเสียง กล้องจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสังเกตเข้าได้ และได้เก็บรายละเอียดที่ผู้วิจัยอาจมองข้ามไปในตอนแรก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการช่วยสังเกตการณ์ ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องแล้วเท่านั้น

วิธีที่ 2 วิธีการตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยอาศัยเทคนิคต่าง ๆ พิจารณาความแตกต่าง ด้านสถานที่ เวลาและแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลที่หลากหลาย (Triangulation) โดยวิธีการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลด้วยการอาศัยความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูล หมายถึง การที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพในการให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน ให้ข้อมูลที่เหมือนหรือมีความแตกต่างกันหรือไม่

2. การตรวจสอบข้อมูลด้วยการอาศัยความแตกต่างด้านแหล่งข้อมูล หมายถึงการนำเอาความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลเดียวกันที่ได้รับมาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันว่าจะมีความเหมือนหรือต่างกัน จากนั้นนำมาเปรียบเทียบกันว่าข้อมูลที่รับมาจากแต่ละฝ่ายนั้นมีความเหมือนหรือมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไหน อย่างไร และข้อมูลที่รับมาจากฝ่ายใดจะมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากกว่ากัน

3. การตรวจสอบข้อมูลการเก็บข้อมูลเดียวกันในเวลาที่แตกต่างกัน หมายถึงการอาศัยช่วงของเวลาที่แตกต่างกันมาเป็นเครื่องพิสูจน์ความ โดยผู้วิจัยอาจจะลงไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ห่างกันประมาณ 2 สัปดาห์ หรือหนึ่งเดือน แล้วนำมาเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งสองครั้งว่าคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกัน

วิธีที่ 3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสวงหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในงานวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพซึ่งเป็นการตีความในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

1. การตีความเพื่อจัดกลุ่มข้อมูล (Grouping) คือ การนำเอาข้อมูลที่ใกล้เคียงกันมาแบ่งเป็นกลุ่มเพื่อง่ายต่อการลำดับเหตุการณ์และการนำไปสู่การวิเคราะห์ตีความ เช่น การแบ่งกลุ่มข้อมูลโดยการอาศัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง วัฒนธรรมและสังคม เป็นต้น โดยการแบ่งออกเป็นยุค ๆ และลำดับเหตุการณ์ของแต่ละยุคให้อยู่หมวดหมู่เดียวกัน

2. การตีความในเชิงเหตุและผลหรือการวิเคราะห์สาเหตุเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาปัจจัยที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและส่งผลต่อการการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และความต่อเนื่องที่มีมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและมีแนวโน้มว่าน่าจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นกระบวนการในอนาคต

เทคนิคการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 การศึกษาตัวแบบการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในขั้นตอนที่ 3 นี้ เป็นวิธีการศึกษาเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยอาศัยแนวทางการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นหลักในการขับเคลื่อน โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ควบคู่ไปกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบหลากหลาย (Triangulation) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การบันทึกสรุปผลการศึกษาสรุปเป็นตัวแบบการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2563 จนถึงวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2564 ซึ่งมีรายละเอียด 4 วิธีการ ดังนี้

วิธีการที่ 1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้เพื่อนำเสนอแนะแนวทางการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการสัมภาษณ์จากผู้รู้และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นหลัก โดยอาศัยแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ รวม 2 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นแนวทางหลัก ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ดังนี้

1. การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นรูปแบบที่ใช้แนวทางการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อให้เกิดการยืนยันข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องซึ่งกันและกัน หลักสำคัญต้องการให้เกิดการยืนยันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย การสัมภาษณ์กลุ่มย่อยที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยนี้ก็คือ การเลือกสถานะของผู้ให้ข้อมูลจะต้องอยู่ในระดับเดียวกัน อีกทั้งในการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยครั้งนี้ผู้วิจัยจะกำหนดขนาดของกลุ่มที่ใช้ประมาณ 3-5 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่จะกำหนดในการสัมภาษณ์กลุ่มในที่นี้ได้แก่ กลุ่มหัวหน้าคณะรำสวด กลุ่มนักแสดงรำสวด กลุ่มนักประวัติศาสตร์ชุมชน และกลุ่มตัวแทนชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) โดยอาศัยการใช้แนวสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informants) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน อันเกี่ยวเนื่องกับการแสดงรำสวด ในการให้ข้อมูล เช่น นักแสดงรำสวด นักปกครองท้องถิ่น-ท้องถิ่น และผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นต้น จากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

วิธีการที่ 2 วิธีการตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการนำเสนอตัวแบบการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผู้วิจัยอาศัยเทคนิคต่าง ๆ พิจารณาความแตกต่างด้านสถานที่ เวลาและแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลที่หลากหลาย (Triangulation) โดยวิธีการดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลด้วยการอาศัยความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มของผู้ให้ข้อมูล หมายถึง การที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่มีสถานภาพในการให้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย เพื่อนำมาพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายดังกล่าว มีความเหมือนหรือมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
2. การตรวจสอบข้อมูลด้วยการอาศัยความแตกต่างด้านแหล่งข้อมูล หมายถึง การนำเอาความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูลเดียวกันที่ได้รับมาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ว่าข้อมูลที่ได้รับมาจากแต่ละฝ่ายนั้นมีความเหมือนหรือมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไหน อย่างไร และข้อมูลที่ได้รับจากฝ่ายใดจะมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากกว่ากัน

วิธีการที่ 3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอตัวแบบการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพซึ่งเป็นการตีความในลักษณะ ดังนี้

1. การตีความเพื่อจัดกลุ่มข้อมูล (Grouping) คือ การนำเอาข้อมูลที่ใกล้เคียงกันมาแบ่งเป็นกลุ่มเพื่อง่ายต่อการลำดับเหตุการณ์และการนำไปสู่การวิเคราะห์ตีความ รวมถึงการลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในแต่ละตัวแบบให้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน
2. ภาพรวมของการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมหรือปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่มุ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์และการตีความหมายทางสังคมในสถานการณ์ของบริบทนั้น ๆ หัวใจหลักของการวิเคราะห์อยู่ที่การประยุกต์กับปรากฏการณ์จริง จากนั้นพัฒนาไปสู่ข้อสรุปที่ว่ารูปแบบอย่างไร ทำได้รูปแบบอย่างไร ทำไม่ได้รูปแบบอย่างไรทำแล้วได้ผล รูปแบบอย่างไรทำแล้วไม่ได้ผล ความสำเร็จและความล้มเหลวของแต่ละตัวแบบขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไขใดบ้าง จากนั้นนำไปสรุปสังเคราะห์เพื่อนำเสนอตัวแบบการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้
3. การตีความในเชิงเหตุและผลในลักษณะของการหาความสัมพันธ์ของข้อมูล แยกแยะเงื่อนไขเพื่ออธิบายสาเหตุความสัมพันธ์ รวมทั้งเป็นการอธิบายการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับบทเพลงพื้นบ้านรำสวด
4. การนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Presentation) ประกอบการบรรยายภาพประวัติศาสตร์ความเป็นมา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืน และนำเสนอรูปแบบการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิด ตลอดจนถึงผลของการศึกษาการสร้างความยั่งยืนของการแสดงรำสวดในภาคตะวันออกเฉียงใต้